

Motion till riksdagen 2019/20:2803

av **Christer Nylander m.fl. (L)**

Liberal politik för ett levande civilsamhälle

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en översyn av statens stöd till civilsamhällesorganisationerna och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att förbättra villkoren för idéburna aktörer i välfärdssektorn och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att klargöra rättsläget för föreningslivet och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Ett gott samhälle byggs upp underifrån. Det skrivs och talas ofta om hur civilsamhället bidrar till att stärka demokratin. Det är naturligtvis sant, men civilsamhället är inte ett komplement till demokratin, det är demokratin ursprung och förutsättning.

Det startar med att enskilda människor väljer att samarbeta, organisera sig eller starta föreningar och organisationer. Politiken och demokratin finns för att civilsamhället drog slutsatsen att de inte räckte till för vissa uppgifter – inte tvärtom. Det offentliga bör ses som ett komplement till civilsamhället, det är inte civilsamhället som är ett komplement som ska lösa sådant som det offentliga inte klarar av. Ibland bör det offentliga till och med ta ett steg tillbaka för att låta människor fritt och frivilligt lösa de problem de ser.

Liberalerna och alliansregeringen gjorde en lång rad förändringar på detta område, som stärkte civilsamhällets roll i samhället. Vi underlättade till exempel för att delta i upphandlingar och leverera välfärdstjänster. Det finns mycket kvar att göra på detta område. Många civilsamhällesorganisationer vill göra detta, och många kan tillföra värden som offentliga eller kommersiella aktörer saknar. Men det måste ske på civilsamhällets villkor. De måste själva få definiera sina syften, och dessa är sällan att leverera de tjänster som politiken bestämmer.

Civilsamhällespolitiken måste också handla om att underlätta för civilsamhällesorganisationerna att göra det de själva önskar. Det är genom att vara fria och frivilliga som de blir en grundsten för vår demokrati.

Liberalernas föregångare var engagerade inom frikyrkor, i nykterhetsrörelsen och i den tidiga arbetarrörelsen, på folkhögskolor och i akademien, på landet och i staden. Där byggdes det välfärdssamhälle vi idag tar för självklart. Sveriges historia av ett starkt folkrörelseengagemang lägger en god grund för en fortsatt välfärdsutveckling. Men civilsamhällespolitiken måste också följa med i de senaste årens snabba framväxt av nya mötesplatser, med cirkulär ekonomi, crowdfunding och volontärarbete som inte sällan organiseras med hjälp av sociala medier. Det offentliga stödet till civilsamhället ska vara långsiktigt och ha tydliga ramar och mål. Barn- och ungdomsverksamhet samt verksamhet av, med och för grupper som annars har svårt att hävda sig bör vara prioriterat.

Samtidigt finns det naturligtvis också destruktiva gemenskaper, människor som samarbetar i kriminella gäng, våldsbejakande rörelser och förtryckande strukturer. Det är en ibland grannliga avvägning för civilsamhällespolitiken att se skillnad och dra gränser. Förenings- och mötesfriheten är ett av demokratins fundament, men det är inte en inskränkning av föreningsfriheten att inte få offentligt stöd om man inte delar demokratins fundamentala värderingar.

Se över stöden till civilsamhällesorganisationerna

Det finns många olika sorters civilsamhällesorganisationer, och de får många olika typer av statligt stöd. Barn- och ungdomsorganisationer får till exempel stöd från MUCF, Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor – om de inte samtidigt är en idrottsorganisation förstås, för då får de stöd genom Riksidrottsförbundet. Även etniska organisationer och hbtq-organisationer får sitt stöd genom MUCF. Trossamfund får stöd från Nämnden för statligt stöd till trossamfund, folkbildningsorganisationer genom Folkbildningsrådet, friluftorganisationer genom Svenskt Friluftsliv medan pensionärsorganisationer och funktionshindervisorganisationer kan söka stöd från Socialstyrelsen. De frivilliga försvarsorganisationerna får i sin tur stöd från Försvarsmakten och MSB, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap. Det är olika utgiftsområden i statsbudgeten, olika departement och olika regelverk som styr stödet. Ibland fördelas det av en myndighet, ibland av organisationerna själva genom en paraplyorganisation. Vissa typer av organisationer har särskilt förmånliga skatteregler, andra inte. En del av dessa skillnader är välmotiverade och handlar om att villkoren för olika typer av organisationer är olika. Andra skillnader är dock svårare att försvara och beror mer på att stödet har tillkommit vid olika tidpunkter och av olika orsaker.

Vi vill se en samlad översyn av de olika statliga stöden till civilsamhället. Grundinställningen ska vara att de ska bygga på långsiktighet, tydliga mål och en skarp uppföljning av målen – men inte detaljstyrning. Möjligheten för civilsamhällets organisationer att egenfinansiera sin verksamhet bör stärkas. I det sammanhanget behöver även regelverk och kontrollsystem skärpas så att extremistiska och våldsbejakande rörelser inte kan få stöd. Januariavtalets skrivningar om att inga offentliga medel ska utbetalas till föreningar eller religiösa samfund som genomför barnvigslar eller sanktionerar annan hedersrelaterad brottslighet är en självklar del i detta, men mer behöver göras.

Den byråkratiska bördan på civilsamhällesorganisationerna bör minskas. Offentliga regelverk som skatteregler och bidragsregler måste ta hänsyn till att en ideell förening har en annan administrativ kapacitet än ett kommersiellt företag. Det handlar bland annat om de komplikationer som finns till följd av EU-samarbetet.

Föreningslivet är en värdefull tillgång i det svenska samhället. Men det som i vårt land är en självklarhet är ovanligt utanför Norden. Det skapar en särskild utmaning i relation till EU-rätten att det som hos oss bedrivs i föreningar med allmännyttan och medlemsnytta i fokus organiseras på annat sätt i andra länder. Det kan leda till, och har lett till, kulturkrockar när regelverk som har sitt ursprung i EU-samarbetet ska implementeras i Sverige där ideella föreningar kan komma att likställas med vinstdrivande företag. Regler som i grunden handlat om att upprätthålla fri konkurrens och fri rörlighet för människor, varor och tjänster har blivit regler som försvårar vardag och utveckling i icke-vinstdrivande föreningar. Denna fråga tas bland annat upp i ”Palett för ett stärkt civilsamhälle” (SOU 2016:13). Det är centralt att ideella allmännyttiga föreningar inte ska bedömas efter strikt marknadsekonomiska principer. Regeringen bör skyndsamt ta initiativ till att klargöra det EU-rättsliga läget vad gäller situationer då ideell verksamhet strider mot EU:s konkurrensregler. Utifrån det klargörande bör regeringen säkerställa att föreningslivet kan behålla sin särart ur ett konkurrensrättsligt perspektiv.

Bättre villkor för idéburna aktörer i välfärden

Genom den sakpolitiska överenskommelsen mellan Socialdemokraterna, Miljöpartiet, Centerpartiet och Liberalerna har vi gemensamt uttalat att ”den enskildas valfrihet är en central del av den svenska välfärdsmodellen. Därför behövs en mångfald av aktörer och goda villkor för enskilt drivna verksamheter inom välfärden som underlättar den enskildes aktiva val. Regeringen kommer inte att driva eller arbeta vidare med förslag om vinstförbud eller andra förslag med syftet att införa vinstbegränsningar för privata aktörer i välfärden. Höga kvalitetskrav ska vara styrande”, samt att förslag kommer läggas för att säkerställa att alla aktörer inom välfärden oavsett driftform har likvärdiga villkor. Inom den ramen anser Liberalerna att det är särskilt angeläget att förbättra förutsättningarna för idéburna aktörer.

Liberalerna bidrog under alliansregeringens tid till att förbättra förutsättningarna för idéburna aktörer i välfärdssektorn. Men det finns fortfarande mycket kvar att göra. Krångliga upphandlingsregler, dyra tillstånd och en tung byråkrati försvårar för små aktörer. Stora, kapitalstarka koncerner köper upp de mindre verksamheterna, eller så tvingas de lägga ned. Detta får till följd att medborgarnas valfrihet minskar. Möjligheterna att göra karriär i ofta kvinnodominerade yrken minskar. De offentliga monopolerna ersätts av privata monopol.

Åtgärder för att värna och utveckla den idéburna verksamheten är viktiga att få fram för att bevara mångfalden såsom det var tänkt när de offentliga monopolerna luckrades upp.

Non-profit-företagens möjligheter att finansiera investeringar i välfärden bör förbättras. Det kan göras genom att exempelvis Almi får ett särskilt uppdrag att erbjuda lån anpassade för civilsamhällets förutsättningar. Utvidga verksamheten med IOP, idéburet offentligt partnerskap, där civilsamhällets aktörer och offentlig sektor samverkar kring gemensam verksamhet.

Regelverk och upphandlingar bör utformas så att det är möjligt för civilsamhällets aktörer att agera som leverantörer. För att göra det möjligt för fler att leverera så bör man anpassa den volym som upphandlingen berör. LOV bör vara till huvudregeln och LOU till undantaget vid offentligt finansierad tjänsteproduktion med privata aktörer.

Det behövs en samlad översyn av hur skattesystemet påverkar den civila sektorns möjligheter att bli en starkare aktör inom välfärdsarbetet. För det krävs att det finns en insikt om den civila sektorns unika förutsättningar och utmaningar.

Christer Nylander (L)

Johan Pehrson (L)

Lina Nordquist (L)

Mats Persson (L)

Maria Nilsson (L)

Gulan Avcı (L)

Allan Widman (L)